

مرکز ستاره‌شناسی در خانه متروکه

- خانه اسدالله علم
- کاربری فعلی: مرکز علوم و ستاره‌شناسی تهران
- قدمت: معاصر
- نشانی: دزاشیب، خیابان عمار، کوی شهید صالحی (عرفات)

خانه‌باغ دزاشیب، به‌جا مانده از دوران قبل از انقلاب که در میان برج‌ها و ساختمان‌های چندین طبقه محاصره شده، اکنون با نام مرکز علوم و ستاره‌شناسی تهران میزبان علاقه‌مندان به این علم است. این ساختمان معماری مدرنی دارد و تا قبل از انقلاب اسلامی محل زندگی اسدالله علم بوده است. علم، یکی از مهم‌ترین چهره‌های سیاسی دوران محمدرضاشاه، وزیر دربار از ۱۳۴۵ تا ۱۳۵۶ و نخست‌وزیر ایران از سال ۱۳۴۱ تا ۱۳۴۲ بود. او تا آخرین روزهای حیاتش در همین خانه زندگی می‌کرد و وقتی به سرطان خون مبتلا شد برای درمان به کشورهای فرانسه و آمریکا رفت، اما در مانس موفقیت‌آمیز نبود و در فروردین ۱۳۵۷ در آمریکا درگذشت.

خانه‌باغ اسدالله علم بعد از انقلاب اسلامی به‌صورت متروکه رها شده بود و سال ۱۳۷۹ شهرداری آن را به دو بخش تقسیم کرد. محوطه باغ آن به بوستان عمومی تبدیل شد که اکنون با نام پارک مینا شناخته می‌شود و ساختمان اصلی هم در قسمت شمالی باغ، با هدف آموزش علاقه‌مندان به علم نجوم، تغییراتی یافت و به نام مرکز علوم و ستاره‌شناسی فعالیت خود را شروع کرد. پایه‌گذار این مرکز استاد احمد دالکی، پدر نجوم ایران است. این مرکز با مساحت ۶ هزار مترمربعی و زیربنای حدود ۳ هزار مترمربعی، اکنون یکی از زیرمجموعه‌های معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه یک است. مرکز علوم و ستاره‌شناسی تهران ۷ تالار دارد که متناسب با آموزش‌های نجوم طراحی شده‌است. تالار کهکشان یکی از بخش‌های این مرکز است که در گذشته تالار پذیرایی خانه اسدالله علم بوده‌است. شومینه‌ای بزرگ در این تالار یادگار همان دوران است. تالار آموزشی این مرکز نیز در اتاق کار اسدالله علم دایر است. خانه‌باغ اسدالله علم استخر بزرگی دارد که اکنون پشت ساختمان مرکز به همان شکل باقی مانده‌است. مرکز علوم و ستاره‌شناسی تهران در دزاشیب، روزانه میزبان تعدادی از دانش‌آموزان، دانشجویان و علاقه‌مندان به علم ستاره‌شناسی برای بازدید از تالارهای هفتگانه یا شرکت در دوره‌های آموزشی این مرکز است.

محل هواخوری وزیر فواید عامه؛ پاتوق خوشنویسان امروز

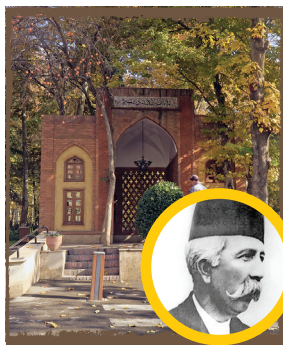
- خانه حسین علاء
- کاربری فعلی: انجمن خوشنویسان ایران
- قدمت: قاجار
- نشانی: میدان قدس، خیابان باهنر، کوچه سلیمی، پلاک ۱۴۷

عمارت زیبایی آن سکونت داشتند. «عمارت حسین علاء که با آن نمای آجری زیبا در میان چنارهای صدساله و درختان سالخورده آرام گرفته، به سبک معماری ایرانی و با ستون‌های بسیار بنا شده است. این عمارت ۲ طبقه به سبک دیگر عمارت‌های ایرانی شامل فضای بیرونی، اندرونی، حوضخانه، شبستان و... است. عمارت و باغ حسین علاء پس از آنکه مدتی در اختیار بنیاد مستضعفان و شهرداری قرار داشت، سال ۱۳۷۷ در اختیار انجمن خوشنویسان ایران قرار گرفت و اکنون سال‌هاست که به پاتوق خوشنویسان تبدیل شده است. در این ساختمان کلاس‌های آموزش خوشنویسی با قلم و مداد در سطوح مختلف برگزار می‌شود و در مقاطع مختلف سال نیز میزبان دوره‌های خوشنویسان، برنامه‌های فرهنگی و هنری متعدد است.

تهران گرم می‌شود، به خانه ییلاقی‌اش در شمیران پناه ببرد. پس از فوت علاء‌السلطنه، باغ وسیع او در دزاشیب میان ورثه تقسیم شد و حسین علاء عمارت داخل باغ را به خانه ییلاقی‌اش تبدیل کرد. علیرضا زمانی، تهران‌پژوه، در این باره می‌گوید: «حسین علاء که عمارت داخل باغ به نام او معروف است، در سال ۱۳۱۴ زمین‌های اطراف باغ را خرید و باغ تا ۱۲ هزار مترمربع وسعت پیدا کرد. او در قامت یک دیپلمات و سیاستمدار سمت‌های متعددی داشت؛ از سمت وزیر فواید عامه در دولت مستوفی‌الممالک تا ریاست اداره کل تجارت، مدیر کلی بانک ملی و وزارت بازرگانی در این دولت. او همچنین سال ۱۳۲۱ و در دوران پهلوی هم وزیر دربار شد. حسین علاء تا سال ۱۳۴۳ در این خانه زندگی کرد و پس از درگذشت او، خانواده‌اش نیز تا سال‌ها در این باغ و

اهالی دزاشیب، به‌ویژه موسفیدانی که گذشته این آبادی شمیران را به‌خاطر دارند، هنوز ساختمان انجمن خوشنویسان که در دل باغی وسیع در کوچه سلیمی قرار گرفته را با نام عمارت و باغ حسین علاء می‌شناسند. در روزگاری که دزاشیب نه محله‌ای اعیانی در شمال شهر، بلکه آبادی خوش‌آب‌وهوایی در پای از تفاعلات البرز بود، محمدعلی خان علاء‌السلطنه، رئیس‌الوزرای دوران احمدشاه قاجار و پدر حسین علاء، سیاستمدار و دیپلمات دوران قاجار و پهلوی، باغی وسیع در دزاشیب خرید تا تابستان‌ها که هوای

کاشانه‌ای در دل باغ ایرانی

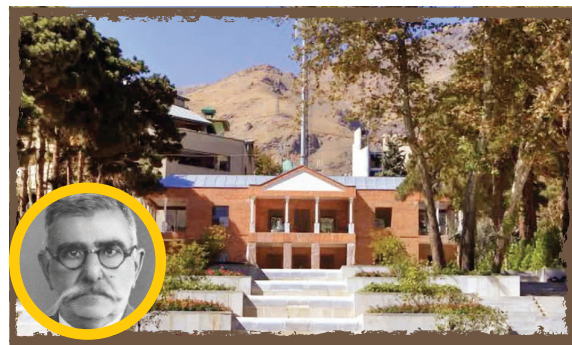

- خانه مستوفی
- کاربری فعلی: فضای سبز و بوستان عمومی
- قدمت: قاجاریه
- نشانی: ده‌ونک

در دل کوچه‌باغ‌های ده‌ونک یکی از قدیمی‌ترین و اصیل‌ترین خانه‌باغ‌های تهران جا خوش کرده است؛ کوشکی که به نام «مستوفی» شهرت پیدا کرد و اکنون یکی از مراکز تفریحی و تاریخی تهران محسوب می‌شود با درختانی سر به فلک کشیده که نزدیک به ۳ قرن قدمت دارند. چندسالی می‌شود که با آمدن بهار این باغ زیبا پذیرای هزاران لاله رنگارنگ است و اغلب تهرانی‌ها برای دیدنشان به این کوشک دلگشا پا می‌گذارند. در دوران قاجار، نظم ساختاری این کوشک بر پایه نظم هندسی اصیل باغ ایرانی طراحی می‌شد. از ویژگی‌های این باغ تلفیق بنا با باغ، نسبت کوشک (عمارت اصلی باغ) با باغ، حرکت فضای باغ به داخل کوشک، وجود درختان تنومند و سایه‌دار و گل‌های رنگارنگ و وجود آب در باغ به‌عنوان اصیل‌ترین عنصر طبیعت است. باغ ایرانی ده‌ونک با نام مستوفی‌الممالک متعلق به

میرزا یوسف، صدراعظم شاه بود و از باغ‌های بزرگ دوران ناصری به‌شمار می‌رفت. این خانه باغ یکی از استراحتگاه‌های مردم تهران بود که میرزا یوسف‌خان آن را وقف استراحت زوار امامزاده داوود(ع) کرد و مردم در رفت و برگشت به امامزاده در آن استراحت می‌کردند. میرزا یوسف‌خان صدراعظم اراضی ده‌ونک را از ناصرالدین‌شاه خرید و چند رشته قنات در آن حفر کرد. این باغ در خیابان سنول، میدان پیروزان، خیابان شهید صابری قرار دارد و در تاریخ ۲۵ خرداد ۱۳۸۱، به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است. هنوز در این باغ یکی از قنات‌های میرزا حسن جاری است و آب باغ را تأمین می‌کند. مجموعه باغ مستوفی و عمارت‌ش، خانه میرزا حسن خان مستوفی‌الممالک بود. او فرزند میرزا یوسف مستوفی‌الممالک و شکرخانم، دختر رئیس یکی از قبایل کردی و یکی از شخصیت‌های مهم تاریخ سیاسی معاصر ایران بود و مقام و لقب مستوفی‌الممالک بیش از یک قرن در این خاندان سابقه دارد. در واقع بیشتر زمین‌های ده‌ونک به مستوفی‌الممالک تعلق داشت. مستوفی‌الممالک در ۶۰ سالگی درگذشت و در آرامگاه پدرش، محل فعلی دانشگاه الزهراء، به خاک سپرده شد.

پله باغ ۲ هکتاری رئیس ایل قاجار

- باغ امیر سلیمانی
- کاربری فعلی: فرهنگسرای امام خمینی
- قدمت: قاجاریه
- نشانی: شمیران

امیر مصطفی امیر سلیمانی (مشیرالسلطنه)، فرزند عضدالملک، از اعیان تهران و رئیس ایل قاجار بود که در محله جماران، خانه‌باغ بزرگی برای سکونت بنا کرد. این خانه یکی از زیباترین بناهای تاریخی این دوره محسوب می‌شود. باغ امیر سلیمانی، واقع در خیابان امیر سلیمانی محله جماران، یکی از معدود باغ‌های باقیمانده در شمال تهران است که وسعتی حدود ۲ هکتار دارد. یکی از ویژگی‌های قابل توجه این باغ که آن را از دیگر باغ‌های به‌جامانده در پایتخت متمایز می‌کند، محل قرارگیری آن در منطقه کوهپایه‌ای است که باعث به‌وجود آمدن بستری شیبدار برای آن شده و این باغ را از باغ‌های مسطح جدا می‌کند و در گروه باغ‌های پلکانی قرار می‌دهد. آب‌نمای مرکزی و کربندی‌های منظم این باغ زیبایی خاصی خلق کرده است. گشت‌گذار و پیاده‌روی در این باغ مصادف است با بالا و پایین رفتن از تعداد زیادی پله که همین امر از جذابیت‌های این باغ شمرده می‌شود. از ویژگی‌های باغ امیر سلیمانی می‌توان به خانه قدیمی با معماری اوایل دوره پهلوی، قرارگیری ساختمان در یک سوم میانی زمین، قرارگیری عناصر اصلی نظیر عمارت اصلی باغ و آب‌نماها در محور اصلی باغ، وجود هندسه منظم در کاشت گیاهان و کاشت ردیفی درختان کاج اشاره کرد. شرکت توسعه فضاهای فرهنگی شهرداری تهران با خرید این باغ، مرمت و احیای آن را در هیأت یک باغ ایرانی همراه با نمایش تجلی‌های باغ ایرانی در فرهنگ و هنرهای ایرانی و اسلامی در دستور کار قرار داده و به‌عنوان فرهنگسرای امام(ره) مورد استفاده قرار گرفته است. یکی از دلایل محبوبیت باغ امیر سلیمانی وجود امکانات فرهنگی متنوع برای اهالی محله و منطقه است؛ از جمله می‌توان به سالن برپایی نشست‌ها و جلسات ادبی، فرهنگی و هنری، کلاس‌های آموزشی مختلف و وجود یک گالری با آثار هنری مختلف اشاره کرد. همچنین آمفی‌تئاتر بزرگ آن زمینه فعالیت بسیاری از هنرمندان علاقه‌مند را در فضایی بسیار آرام و دلچسب مهیا کرده است.